

LIETUVOS BANKAS

Diskusija dėl Vilibor pagrįstumo

Lietuvos bankas

FSD Sisteminės rizikos modeliavimo skyrius

Šiame tyrime išreikšti požiūriai ir vertinimai yra asmeninė autoriaus nuomonė, nebūtinai atitinkanti oficialią LB poziciją

2012 m. liepos 16 d., Vilnius

1. Standartinių argumentų apie Vilibor pagrįstumą paneigimas

Viliber – svarbi bankų paskolų kainos komponentė

- Supaprastinta standartinė paskolų litais kintamų palūkanų formulė:

Palūkanų norma = 3,6 ar 12 mėn. Viliber + individuali kredito marža

- Bankas su klientu derasi dėl kredito maržos, tačiau Viliber paprastai yra nekvestionuojamas dydis, nors sutarties laikotarpiu būtent Viliber dinamika pirmiausiai lemia kliento mokamų palūkanų dydį
- Toks paskolos sandoris yra sąžiningas tik tuo atveju, jei Viliber nustatomas sąžiningai, t.y. jei Viliber objektyviai atspindi bankų finansinių išteklių pritraukimo kainą, negali būti nepagrįstai ir vienašališkai keičiamas
- Klientai tiki, o bankai tikina, kad Viliber yra objektyvus rinkos dydis

Kaip užtikrinama, kad Vilibor būtų sąžiningai nustatomas?

- Ar Vilibor skaičiavimo tvarkoje yra pakankamai saugiklių, užtikrinančių objektyvų ir sąžiningą Vilibor kotiravimą? – NE
- Ar veikia rinkos mechanizmas, kuris užtikrintų, kad manipuliavimas Viliboru bankams nebūtų finansiškai patrauklus? – NE
- Ar yra reali teisinė atsakomybė už manipuliavimą Vilibor? – NE
- Ar bankai yra geranoriški “socialiniai planuotojai” ir skelbdami Vilibor kotiruotes visuomet tinkamai atsižvelgia į skolininko teises? – NE

Vilbor skaičiavimo tvarka neužkerta kelio manipuliacijoms

- Bankai skelbia neįpareigojančias Vilbor kotiruotes, paprastai nevyksta faktinių ilgesnio termino tarpbankinio skolinimo sandorių (dažnai per mėnesį nesudaromas nė vienas tarpbankinio skolinimo 3, 6 ir 12 mėnesiams sandoris)
- Į sąrašą įtraukiami ne mažiau kaip 5 aktyvūs tarpbankinėje rinkoje bankai, o didžiausia ir mažiausia kotiruotė atmetamos, tačiau:
  - Nerealų tikėtis efektyvaus rinkos kainos nustatymo mechanizmo, jei rinka sudaryta tik iš 5-6 rinkos dalyvių (rinka gali būti efektyvus kainos nustatymo mechanizmas tik tuo atveju, jei pavienių rinkos dalyvių įtaka yra pakankamai maža)
  - Atmetus aukščiausią ir žemiausią kotiruotę, likusių kelių bankų kotiruočių įtaka tampa dar stipresnė (t.y. “rinkos” kaina apskaičiuojama, tarkim, tik iš 3 kotiruočių)
- Yra atvejų, kai iš sąrašo pašalintas bankas, ir tai yra akivaizdus patvirtinimas, kad įmanoma manipuliuoti skelbiamomis kotiruotėmis

Rėmimasis užsienio patirtimi neužtikrina sistemos efektyvumo

- Jei išsivysčiusiose finansų rinkose formuojasi akivaizdžiai nepagrįstas tarpbankinių palūkanų normų lygis:
  - Gali rasti arbitražo galimybių, pasitelkiant išvestinius finansinius instrumentus ir finansinį svertą, ir rinkos jėgos stumia palūkanų normas link ekonominės pusiausvyros
  - Pinigų politikos svertus turintis centrinis bankas atviros rinkos operacijomis gali gražinti tarpbankinę rinką link pusiausvyros
- Lietuvoje tokie stabilizavimo mechanizmai neveikia
- Pastarųjų metų Libor manipuliavimo skandalas taip pat patvirtina, kad net ir išsivysčiusiose finansų rinkose neužkertamas kelias palūkanų normų manipuliavimui

Tarpbankinė rinka neužtikrina adekvataus Vilibor

- Jei bankas kotiruoja nepagrįstai didelį Vilibor, t.y. deklaruoja, kad yra pasirengęs skolinti pernelyg aukštomis palūkanomis, jis nepatiria jokių neigiamų pasekmių tarpbankinėje rinkoje
- Dauguma šalies bankų likvidumą valdo daugiausia ne vidaus tarpbankinėje rinkoje ir nebūtinai tokiomis sąlygomis, kaip skelbia Vilibor bei Vilibid
- Vilibor kotiruotės gali būti panaudotos kaip orientacinis dydis sudarant individualizuotus (OTC) apsikeitimo, išankstinius sandorius ir pan., bet nebūtinai
- Šalies tarpbankinio neapdrausto skolinimo rinka nesiekia 1% bankų turto; palyginimui, Vilibor dydis turėjo tiesioginį poveikį paskolų klientams kainai, kurių bendra suma piko metu (2007 m.) sudarė arti 25 mlrd. litų (virš 30% bankų turto)

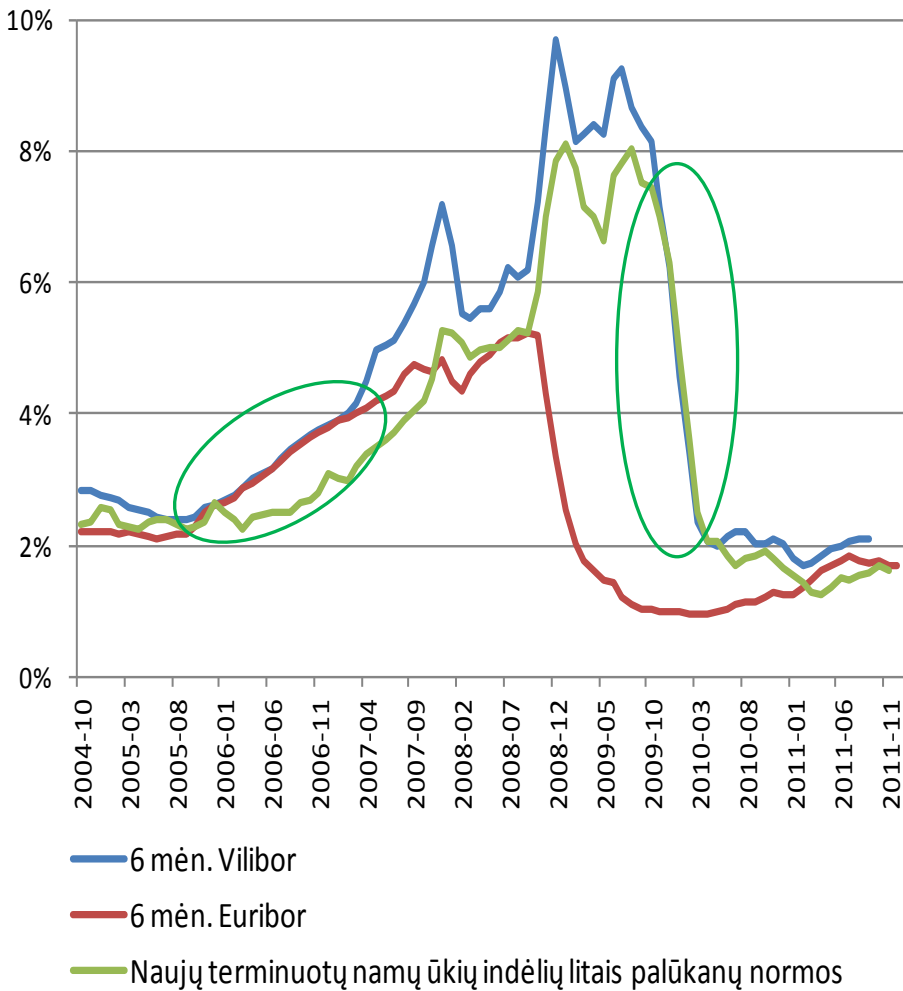
Vilior pagrindimas indėlių palūkanų normomis – chrestomatinė sąryšio sumaišymo su priežastingumu klaida

- Bankai nėra įpareigoti Vilior sieti su indėlių pritraukimo sąnaudomis (nors vizualinė koreliacija, žinoma, padidina Vilior pagrįstumo įspūdį visuomenėje)
- Faktiškai ir Vilior kotiruotės, ir indėlių palūkanų normos yra tiesiog du banko strateginiai instrumentai, ir neteisinga laikyti vieną kito priežastimi:
  - Bankas (ypač jei turi stiprius finansavimo šaltinius iš užsienio) gali laisvai nustatyti indėlių palūkanų normas – jos nėra vienareikšmiškai apsprendžiamos rinkoje
  - T.y. indėlių rinkoje galima daugybinių, o ne unikali palūkanų normų pusiausvyra
  - Daugelio šalies bankų verslo modelis labai panašus, bankai gali būti linkę elgtis panašiai nustatydami indėlių palūkanų normas, tad rinkoje gali nusistovėti pageidaujamo lygio palūkanos
  - Galima situacija: bankai nori didinti Vilior (pvz., kad pertvarkytų balansų valiutinę struktūrą) ir kartu nori didinti indėlių palūkanų normas (kad sustiprintų indėlių bazę ir galėtų atitraukti iš šalies kapitalą); jei šie veiksmai vyksta kartu, lengva padaryti klaidingą išvadą, kad indėlių brangimas didina Vilior normas

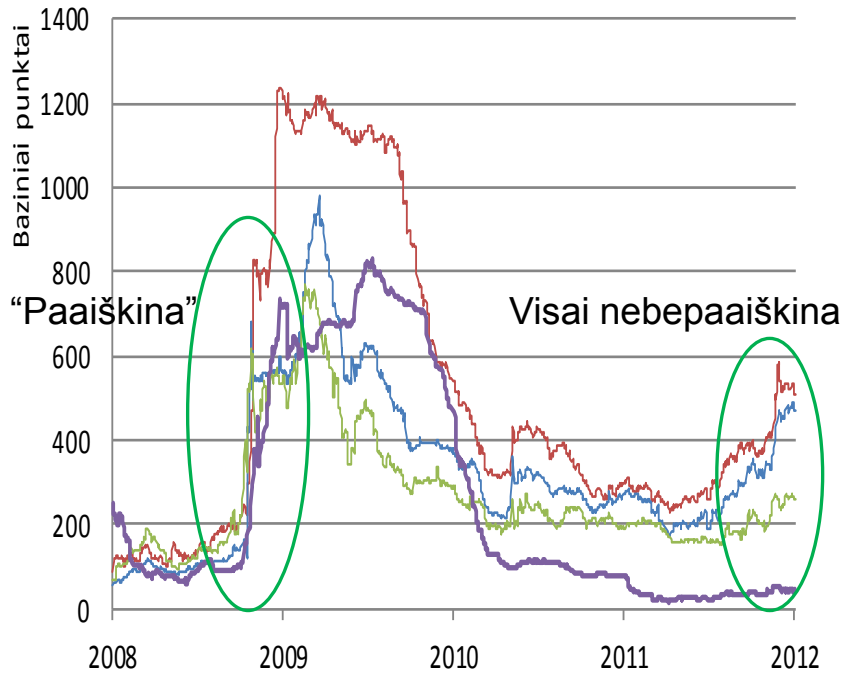
Viliber nėra tiesiogiai pagrįstas indėlių pritraukimo kaina

- Bumo metu bankai žymia dalimi buvo finansuoti motininių bankų ištekliais, tad Vilibor dinamika artimesnė Euribor, o indėlių palūkanų normas buvo galima strategiškai palaikyti žemesnes (kartu skatinant burbulus)
- Atslūgstant Vilibor skandalui, Vilibor jau labai gerai atitiko indėlių palūkanų normas:
  - Tai buvo plačiai eksploatuojama siekiant visuomenei „įrodyti“, kad Vilibor užkėlimas buvo ekonomiškai pagrįstas
  - Iki to laiko Vilibor užkėlimu jau buvo pasiekti strateginiai tikslai, tad nebebuvo prasmės jo laikyti aukšto ir bankai persijungė prie žemo Vilibor ir žemų indėlių palūkanų normų pusiausvyros

Vilior didėjimą buvo klaidingai bandoma pagrįsti augančiais VVP pajamingumo ar CDS skirtumais

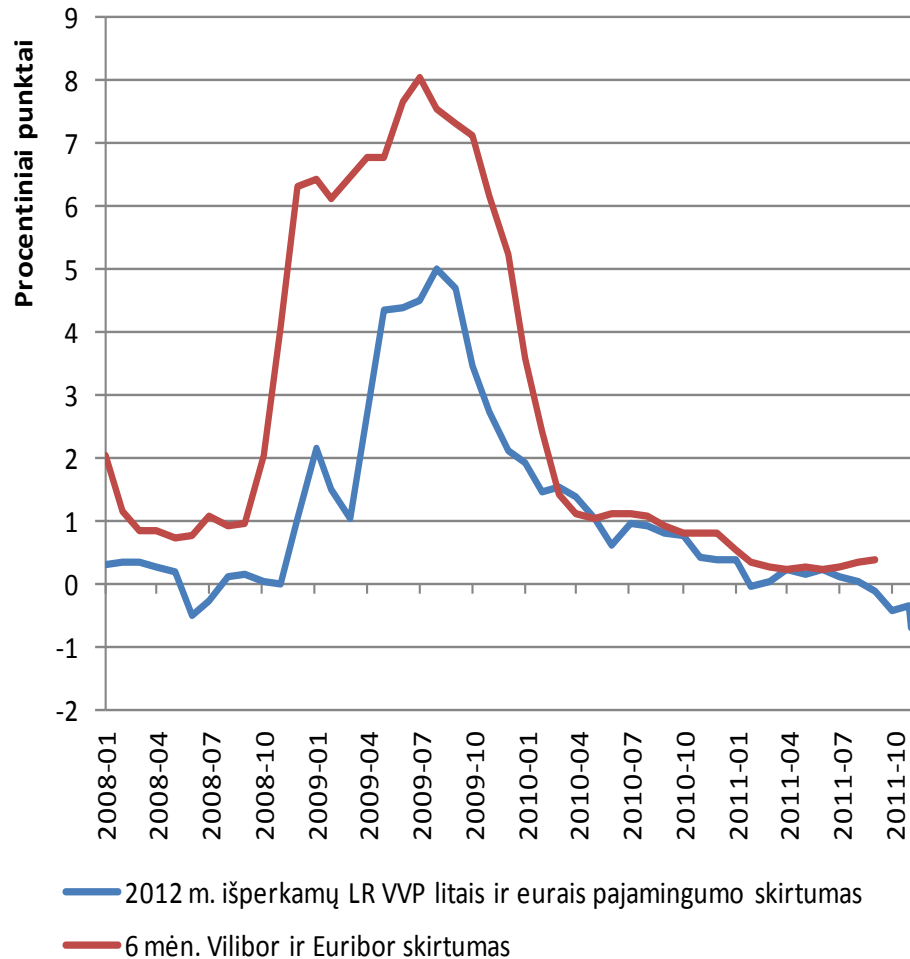

- LR LTL VVP 2016 m. bid skirtumai su Vokietijos VVP
- LR EUR VVP 2016 m. bid skirtumai su Vokietijos VVP
- Skirtumas tarp Lietuvos ir Vokietijos 5 metų CDS
- Skirtumas tarp 6 mėn. Vilior ir Euribor

- Per krizę labai didėjo Lietuvos CDS, brango vyriausybės skolinimasis litais ir tai esą pagrindė Vilior didėjimą
- 2011 m. antro pusmečio dinamika įrodo, kad čia nėra priežastinio ryšio (minėti rizikos rodikliai blogėjo, bet Vilior liko labai žemas)
- Taip pat pažymėtina, kad nekorektiška lyginti *ilgo* laikotarpio instrumentų (VVP, CDS) su *trumpo* laikotarpio (Vilior, Euribor) – pvz., 6 mėn. Vilior turi turėti daug mažesnę devalvacijos rizikos priedą nei 7 metų VVP

Viliber išaugo daug daugiau nei lemtų devalvacijos grėsmė

- Skirtumas tarp VVP litais ir atitinkamo VVP eurais pajamingumo gali neblogai rodyti rinkos suvokimą dėl devalvacijos atitinkamu laikotarpiu rizikos
- 2016 m. LR VVP litais kotiruotės neatitiko realios situacijos, sandorių praktiškai nevyko, tad reikia nagrinėti trumpesnio termino VVP
- 6 mėn. Viliber-Euribor skirtumas ženkliai viršijo net 3-4 metų trukmės VVP litais ir eurais pajamingumo skirtumą!

Gal Vilibor dydį lemia ir šalies bankų rizikos?

- Rinkos dalyviai ir stebėtojai kartais teigia, aukštą Vilibor per krizę paaiškina:
  - Bankų nepasitikėjimas vieni kitais
  - Bankų nenoras leisti kitiems rinkos dalyviams sudaryti spekuliacines pozicijas
- Tokiu atveju kyla natūralūs klausimai:
  - Jei bankai neatsakingai elgiasi ir praranda patikimumą, kodėl už tai turėtų mokėti bankų skolininkai, kurių paskolos litais brangsta dėl užkelto Vilibor?
  - Kodėl bankai tiesiog neatsisako sudarinėti spekuliacinių sandorių, o vietoje to bando juos padaryti nepatrauklius keldami Vilibor?
  - Kodėl Vilibor praktiškai visai nesureagavo į sisteminių šoką – Snoro bankrotą?

Vilior grindžiamas iš esmės tik „racionalizavimo“ principu

- LB ir komerciniai bankai viešose diskusijose tik „racionalizuoja“ Vilior, pvz., jo didėjimą siekiama susieti su išaugusiu šalies rizikingumu, devalvacijos rizikomis, bankų rizikingumu ir pan., o kurioziniais atvejais – net su riaušėmis prie Seimo
- Vis dėlto niekada nepateikta ekonominių įrodymų, kad tai yra Vilior dinamiką lemiantys priežastiniai veiksniai
- Viešoje diskusijoje taip pat niekada nebuvo pateikta argumentų, kiek konkrečiai turėtų pakilti Vilior ir būtent koks jo lygis yra ekonomiškai pagrįstas; galbūt Vilior reaguoja “logiška kryptimi”, tačiau lygis gali būti visiškai nepagrįstas
- Taip pat niekada nepateikti adekvatūs argumentai, išaiškinantys, kokie rinkos mechanizmai bankams užkerta kelią pateikti nepagrįstas, subjektyvias, bankų tikslus atitinkančias, tačiau skolininkų teises pažeidžiančias Vilior kotiruotes

2. Vilibor padeda bankams siekti strateginių tikslų,
galimai pažeidžiant skolininkų interesus

Bankams Vilibor yra strateginis instrumentas

- Vilibor lygis nėra vienareikšmiškai ir objektyviai nulemtas rinkos jėgų, tad tai yra bankų strateginių preferencijų rezultatas
- Akivaizdu, kad nustatydami Vilibor bankai:
  - Pirmiausiai įvertina, kad nuo Vilibor priklausys reikšmingos jų paskolų portfelio dalies palūkanų normos ir naujų paskolų patrauklumas klientams
  - Turi galimybę bent iš dalies derinti tarpusavyje paskolų kainodarą
  - Gali naudoti Vilibor kaip paskolų rinkodaros priemonę
  - Gali performuoti savo balansų valiutinę struktūrą ir reguliuoti šių procesų greitį
  - Gali strategiškai veikti devalvacijos tikimybę (padarydami ją nepatrauklią)
  - Gali taisyti savo ankstesnio paskolų įkainojimo klaidas ar sąmoningus iškraipymus
  - Gali siekti optimizuoti savo pelną
- Šio strateginio instrumento vertė bankams yra milžiniška, tik viena problema: daugeliu atvejų gali būti pažeidžiamos skolininkų teisės

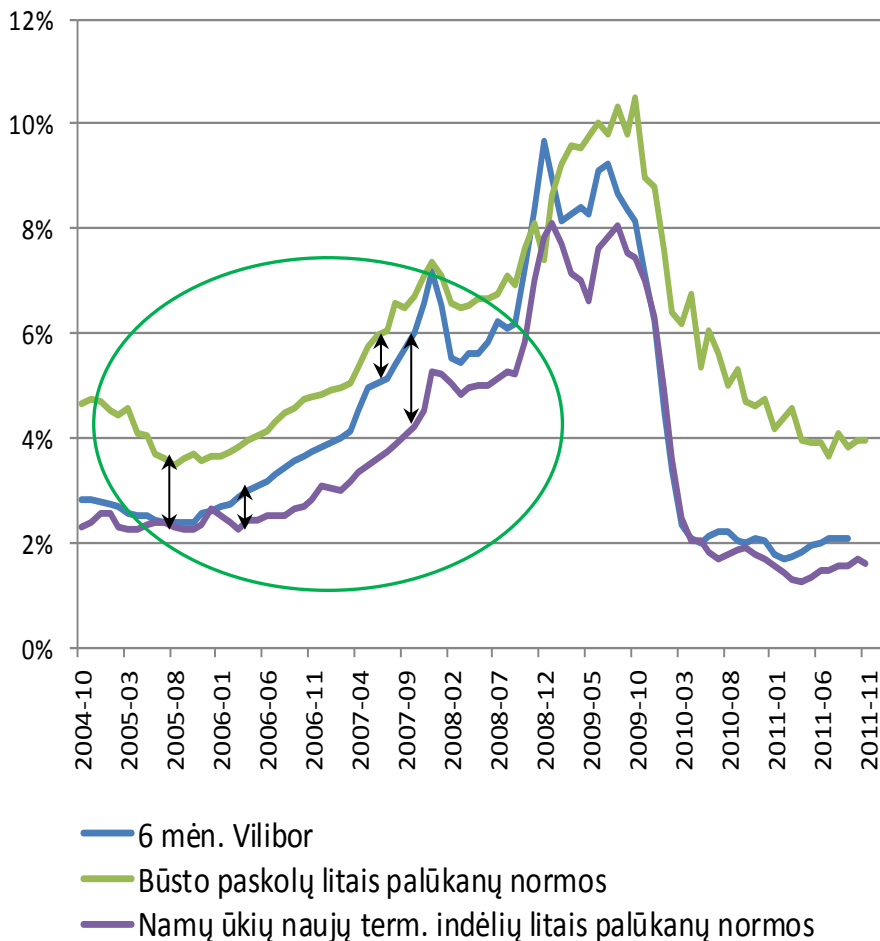
Kotiruotes skelbiantys bankai turi galimybes užkelti bendrą paskolų ūkiui kainą rinkoje

- Jei Vilibor nėra vienareikšmiškai nulemtas fundamentalių rinkos veiksnių, tai Vilibor kotiruočių skelbimo sistema iš esmės vertintina kaip instituciškai įteisintas kartelis
- Siekiant manipuliuoti paskolų ūkiui rinkos kaina, bankams net nebūtina vykdyti formalius kartelinius susitarimus:
  - Kiekviena banko kotiruotė gali nulemti net iki 1/3 Vilibor pokyčio dalies
  - Stabiliai didindami Vilibor nuo esamo lygio, bankai gali siųsti signalą kitiems bankams elgtis taip pat
  - Šalyje veikiančių bankų verslo modelio panašumas ir panašios strateginės preferencijos lemia, kad kai kuriais atvejais palūkanų normos gali būti ženkliai nustumtos nuo fundamentalios vertės netgi nesant formalaus kartelinio susitarimo

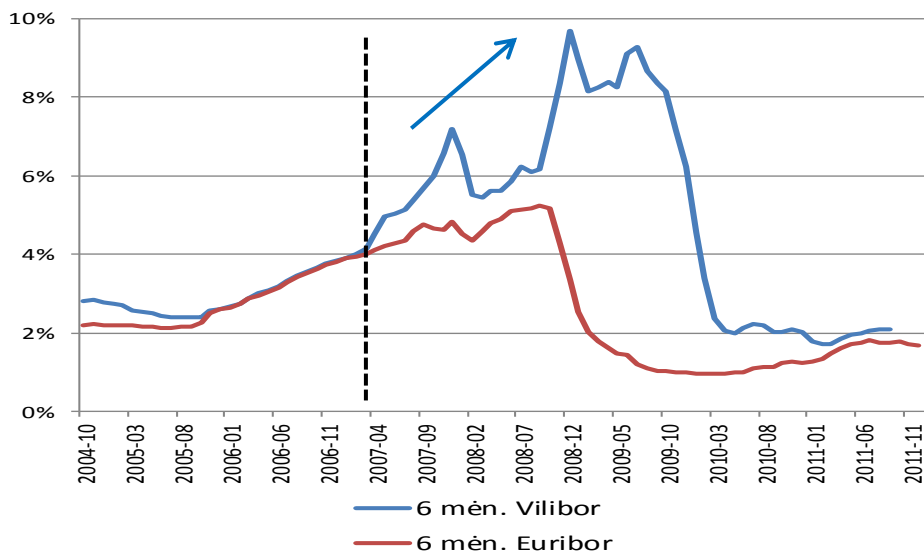
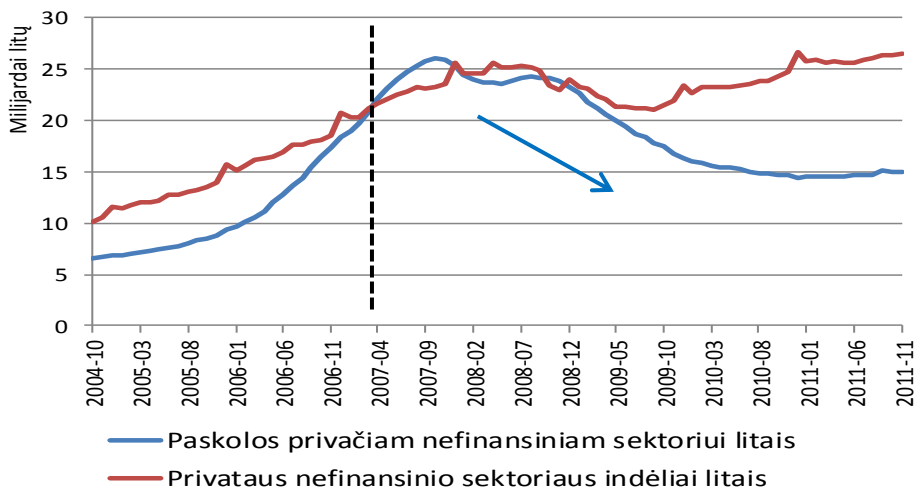
Bumo metu Vilibor didinimas gali atsverti kredito maržų mažinimą

- Bumo metu bankai gali rinkodaros tikslais “užsaldinti” paskolų sąlygas, mažindami individualią paskolos rizikos maržą, tačiau gali bandyti atsigriebti didindami Vilibor
- Pvz., esant aršiai bankų konkurencijai, 2005-2008 m. buvo agresyviai mažinamos kredito maržos, tačiau iš kitos pusės – Vilibor didėjo tiek, kad skirtumas tarp būsto paskolų ir indėlių palūkanų normų išliko iš esmės nepakitęs

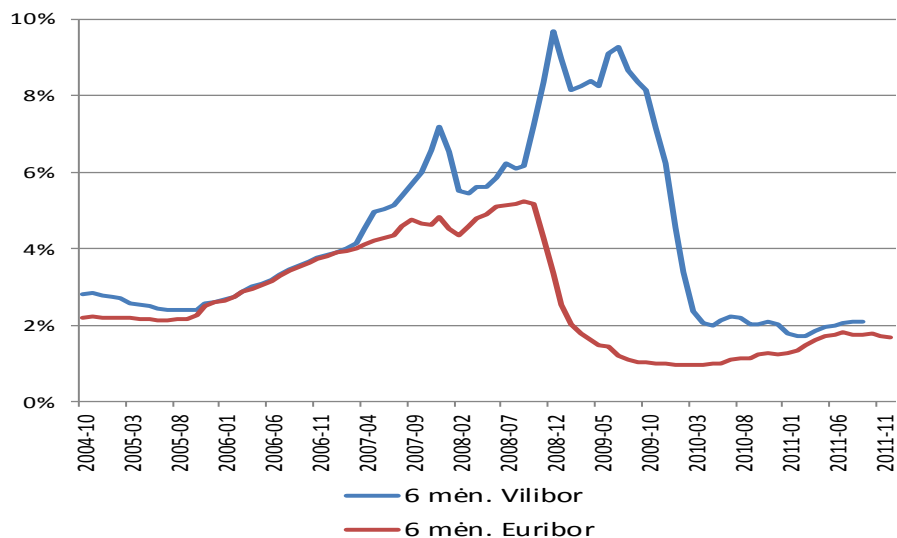
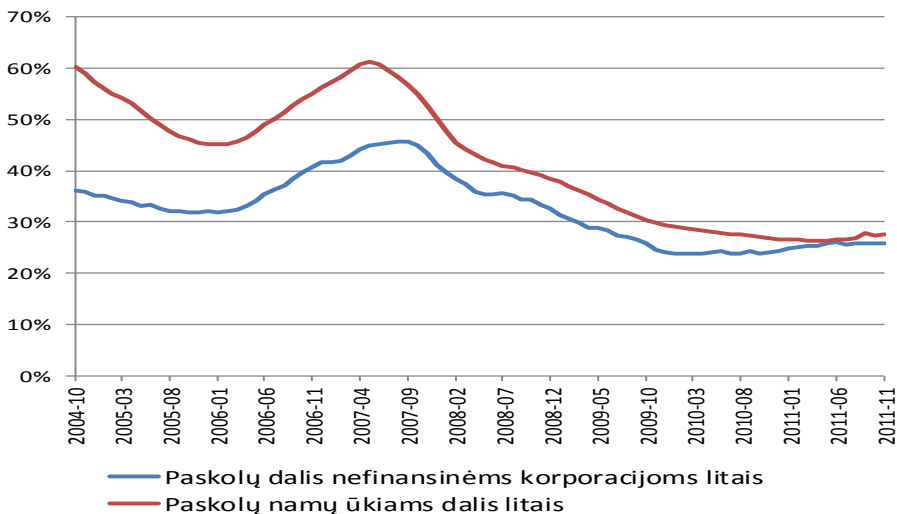
Vilbor atotrūkį nuo Euribor logiškiausia paaiškinti bankų siekiu pakeisti savo balansų valiutinę struktūrą

- Būmo metu skatinama skolintis litais ir 2007 m. paskolų litais suma ėmė viršyti indėlių litais sumą
- 2007 m. išryškėjus ūkio perkaitimo požymiams, devalvacijos tikimybė jau nebebuvo atmestina ir didelės paskolų litais sumos devalvacijos atveju galėjo nuvertėti
- Nors bankų eurinė pozicija buvo pakankamai subalansuota, bankai ją akivaizdžiai norėjo ilginti (t.y. didinti paskolų eurus kieki, mažinti indėlių eurus kieki), ir tam idealiai pasitarnavo Vilbor atotrūkio nuo Euribor formavimas

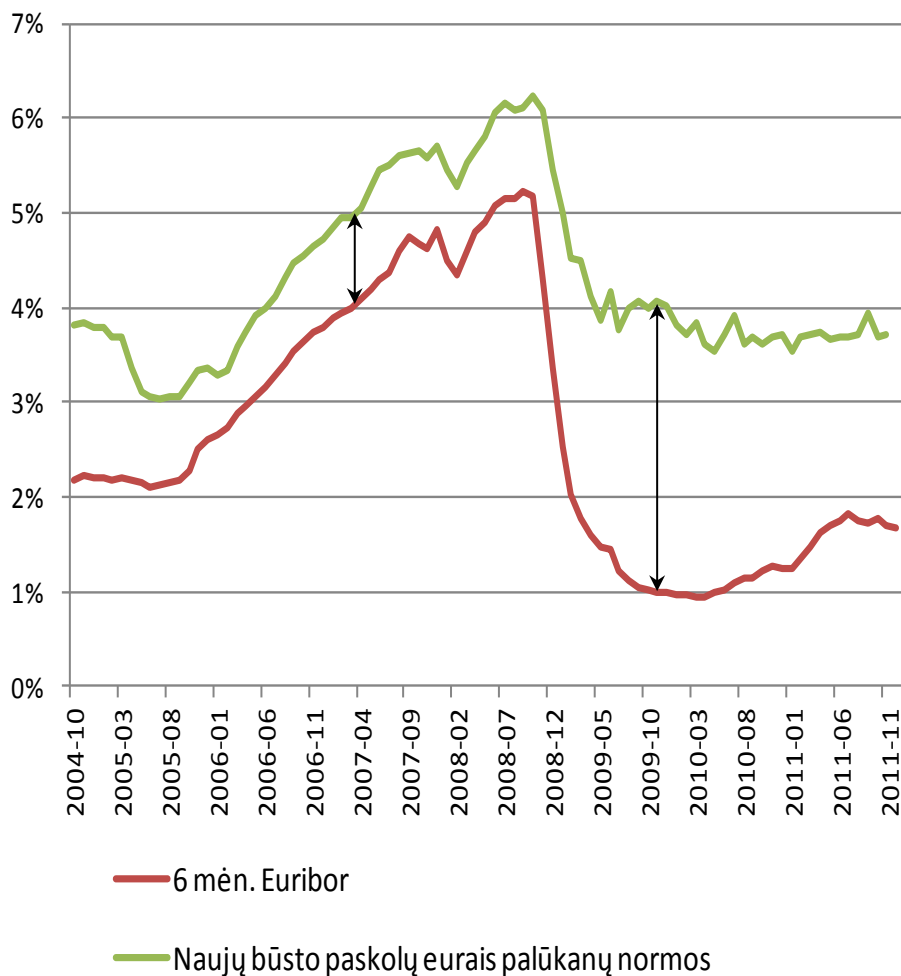
Staigus bankų balansų pertvarkymas kartu buvo ir strateginis žaidimas nukreiptas prieš devalvaciją

- Su Vilnisk didinimu susijęs paskolų brangimas paskolų litais dalį bendrame paskolų portfelyje staigiai sumažino perpus
- Nustatydami atitinkamas indėlių palūkanų normas, bankai skatino laikyti indėlius litais
- Jei dominuoja paskolos eurais, o indėliai litais – reiškia, devalvacijos tiesioginės rizikos sėkmingai perkeltos bankų klientams ir tai mažina devalvacijos patrauklumą ir tikėtinumą
- Kuo staigiau ir kuo labiau bankai kelia Vilnisk, tuo greičiau jie gali pertvarkyti balansus, nes sudaro nepakeliamą paskolų litais kintamomis palūkanomis našą

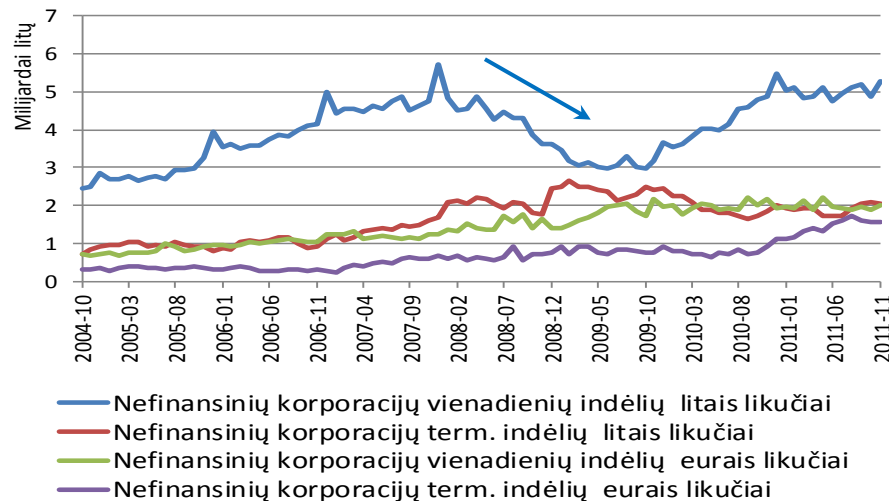
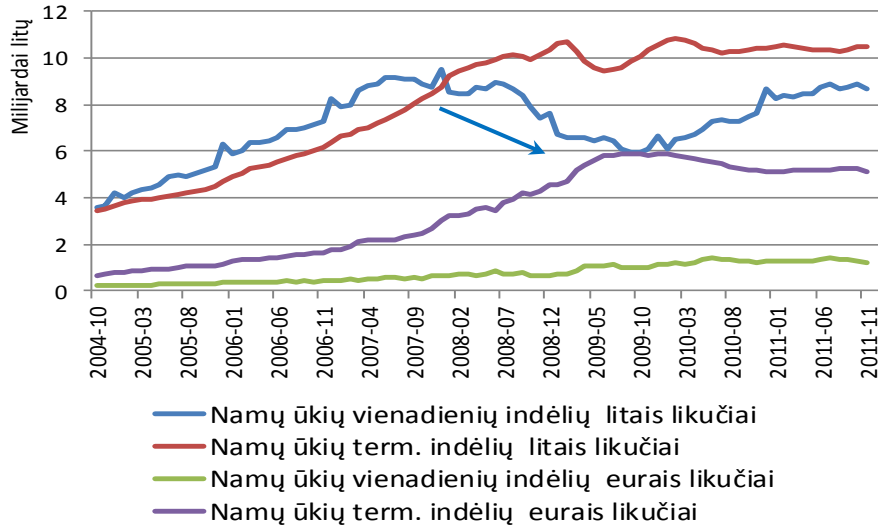
Bankams užkėlus Vilibor ir privertus skolininkus keisti paskolos valiutą į eurus, drastiškai užkeliamos maržos

- Jei paskola ilgo termino, tai iš pradžių reguliarūs mokėjimai dengia beveik vien tik palūkanas (paskola gražinama lėtai)
- Dėl Vilibor pakėlimo, klientų paskolų įmokos galėjo padidėti net keletą kartų, t.y. trumpu laikotarpiu skolininkams poveikis daug skausmingesnis negu devalvacija!
- Klientai nepakelia skolos aptarnavimo naštos, priversti keisti paskolos valiutą į eurus, ir bankai, užspaudę juos į kampa, didina kredito maržą nuo vid. 1 p.p. iki 3 p.p.!

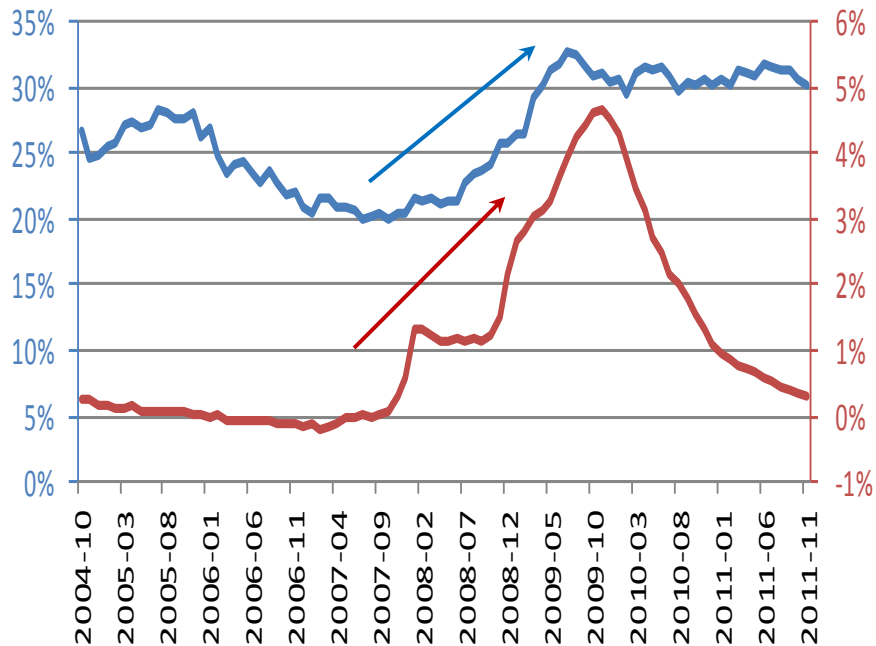
Kaip Vilibor-Euribor atotrūkis susijęs su indėlių dinamika?

- Dažnai teigiama, kad reaguodami į indėlių litais mažėjimą, bankai nori keisti balansų valiutinę poziciją ir kelia indėlių litais palūkanų normas, o dėl to didėja ir Vilibor. Kiek tai pagrįsta?
- Bankų vienadienių indėlių litais apimtys mažėjo dėl natūralių priežasčių:
  - Pasikeitus pasaulinei palūkanų normų aplinkai didėjo terminuotųjų indėlių dalis
  - Didėjant nuogąstavimams dėl lito ateities, sparčiai daugėjo terminuotųjų indėlių eurais
  - Stojant ekonomikai, galbūt mažėjo įmonių apyvartinės lėšos, o gyventojai galėjo būti labiau linkę naudoti santaupas

Tačiau būtent Vilibor, o ne indėlių branginimas, yra pagrindinis balansų valiutinės struktūros koregavimo įrankis

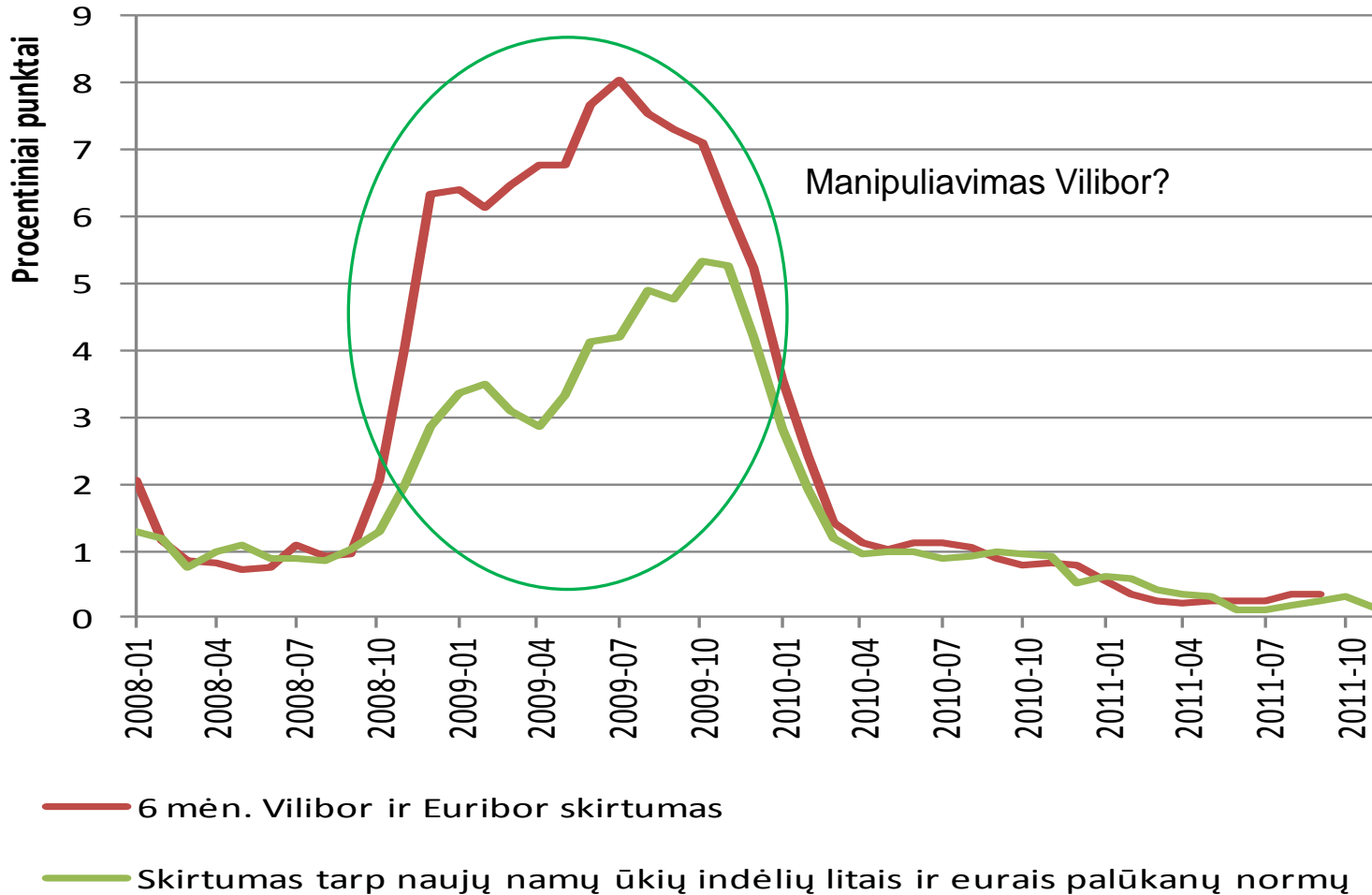
— Rezidentų (išskyrus fin. korp.) indėlių dalis užsienio valiuta

— Skirtumas tarp indėlių palūkanų normų litais ir eurais

- Didindami Vilibor, bankai efektyviai mažina paskolų kiekį litais ir balanso turto pusės atvirumą devalvacijos rizikai
- Bet didindami indėlių litais palūkanų normas bankai nesugebėjo padidinti indėlių litais kiekio ir sumažinti balanso įsipareigojimų pusės atvirumą devalvacijos rizikai:
  - Atotrūkis tarp indėlių palūkanų normų litais ir eurais sparčiai didėjo, bet indėlių dalis eurais vis tiek didėjo!
  - Suformavę atotrūkį tarp indėlių litais ir eurais palūkanų normų, bankai tik įtvirtino visuomenėje devalvacijos lūkesčius ir jiems nepavyko efektyviai skatinti taupyti litais

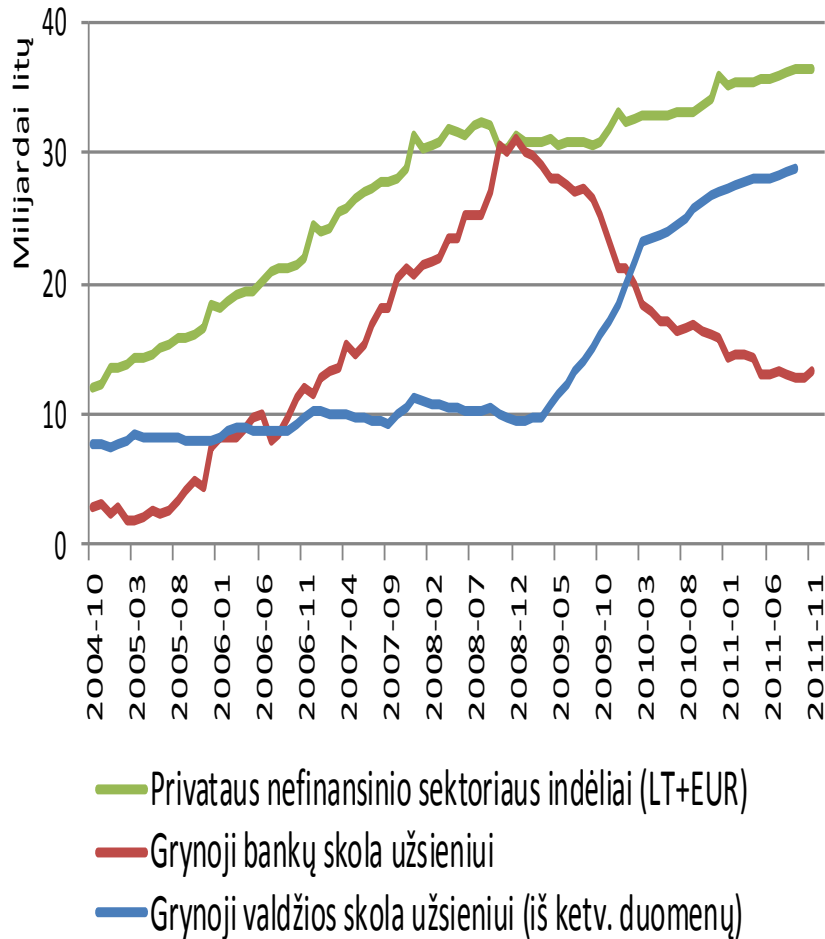

Viliber-Euribor atotrūkis buvo ženkliai didesnis negu atotrūkis tarp indėlių litais ir eurai palūkanų normų

Kodėl išvis kilo indėlių palūkanų normos, jei bankai turėjo perteklinį likvidumą?

- Nepaisant vienadienių indėlių litais mažėjimo bendras indėlių kiekis per krizę išliko rekordiškai aukštas ir toliau didėjo
- Bankų sistema buvo turėjo didelį (ir didėjantį iki rekordinių 45% 2009 m. III ketv.) likvidumo buferį, kurį palaikė Vyriausybės skolinimasis iš užsienio
- Reiškia, objektyvūs rinkos procesai nevertė didėti indėlių palūkanų normų!
- Komercinių bankų ypač restriktinė politika (t.y. užkeltos Vilibor ir indėlių palūkanos, skolinimo ribojimas) veikiausiai buvo susijusi strateginiu motininių bankų siekiu mažinti finansinį svertą ir atitraukti lėšas („perteklinį likvidumą“) iš šalies, nerefinsuojant paskolų dukteriniams bankams

Taigi, dvi supaprastintos Vilibor schemas

- Populiarusis, oficialusis mitas (mano nuomone):
  - Devalvacijos rizikos → kyla indėlių palūkanos → kyla bankų kaštai → kyla Vilibor
- Reali situacija (mano nuomone):
  - Vilibor nėra fundamentaliai pagrįstas išteklių pritraukimo kaštais → bankai keičia Vilibor pagal subjektyvias preferencijas ir siekdami strateginių tikslų → krizės metu Vilibor stipriai užkeltas → sutvarkyta valiutos pozicija, padidintos paskolų palūkanų pajamos, padidintos maržos, užkirstas kelias devalvacijai → kompensuotas indėlių branginimas → sustiprinta vietinių indėlių bazė → iš šalies imti intensyviai atitraukti finansiniai ištekliai → optimizuojama bankų veikla, ignoruojant skolininkų teises
- Oficialūs vertinimai, pateikiami LB interneto puslapyje, yra iš esmės klaidingi:

Ar pagrįstos kartais išsakomos nuomonės, jog komerciniai bankai specialiai didina VILIBOR, kad iš to turėtų naudos?

Ne, tokie samprotavimai nepagrįsti. Viena vertus, šis indeksas priklauso nuo bendros šalies ekonominės situacijos ir pinigų kainos. Rinkos ekonomikos sąlygomis ir esant sveikai konkurencijai neįmanoma palaikyti dirbtinių palūkanų normų, o į atsitiktinius pavienius nukrypimus neatsižvelgiama apskaičiuojant VILIBOR. Antra vertus, komerciniai bankai tikrai nėra suinteresuoti specialiai didinti VILIBOR ir klientų skolos našta, ypač lėtėjant ekonomikos augimui. Bankininkystei visada yra palankesnė aplinka, kai yra mažesnės palūkanų normos. Kylančios palūkanos mažina klientų ir suteikiamų paskolų skaičių. Pablogėjus skolininkų ir paskolų būklei, bankai turėtų didinti atidėjinius blogoms paskoloms ir nuosavą kapitalą padidėjęsiai savo rizikai padengti. Pažymėtina, kad bankams padidėjusios VILIBOR normos pelno nedidina, nes tuomet mokamos didesnės palūkanos ir už indėlius.

3. Prie fundamentalių veiksnių neprišto Vilbor pasekmės ir siūlymai keisti sistemą

Prie fundamentalių veiksnių nepririšto Vilibor neigiamos finansinės, ekonominės, teisinės pasekmės

- Neatsakingas skolinimas pernelyg žemomis maržomis ir palūkanomis (predatory lending) – naivu manyti, kad bankai nesuvokė, jog per krizę esant reikalui patys galės pakelti Vilibor ir kartu anksčiau išduotų paskolų palūkanas
- Per krizę – vienašališkas skolinimosi kaštų padidinimas, devalvacijos rizikos perkėlimas, kredito maržų padidinimas skolininkams
- Lengvesnis ir staigesnis kapitalo atitraukimas iš šalies
- Diskredituotas Vilibor, tarpbankinė rinka ir skolinimasis nacionaline valiuta
- Jei analizė teisinga, tai pažeistos skolininkų teisės, patirti milijardiniai nuostoliai

Kokia galima žala bankų klientams dėl nepagrįsto Vilibor didinimo?

- Per pusantrų metų nuo 2008 m. rudens fundamentaliais veiksniais nepaaiškintas Vilibor užkėlimas skolininkams galėjo kainuoti, apytiksliais vertinimais, iki 700 mln. litų papildomų palūkanų
- Dėl drastiškai išaugusios finansinės naštos 5-6 mlrd. litų vertės paskolų per vienerius metus nuo krizės pradžios buvo konvertuotos į eurus ir skolininkai buvo priversti prisiimti valiutos kurso riziką
- Šiems skolininkams keičiant paskolos valiutą (t.y. iš naujo sudarant sutartis), „dėl išaugusių rizikų“ dažnai buvo kelis kartus padidinamos individualios kredito maržos; vidutiniškai jos padidėjo nuo 1 proc. punkto iki 3 proc. punkto; tai reiškia privačiojo sektoriaus papildomus maždaug 100 mln. litų kaštus per metus

Siūlymai dėl Vilibor pagrįstumo ištyrimo

- LB turėtų vengti Vilibor analizę grįsti subjektyviomis interpretacijomis, o verčiau apklausti atsakingus bankų darbuotojus, nagrinėti ir įvertinti jų taikomų Vilibor kotiruočių metodikos pagrįstumą
- Siekti teisinės atsakomybės bankų darbuotojams Vilibor manipuliavimo atvejais
- Nustačius ekonomiškai nepagrįstų Vilibor kotiruočių atvejus, raginti bankus atstatyti pažeistas bankų klientų teises ir kompensuoti patirtus nuostolius

Siūlymai dėl palūkanų klientams nustatymo alternatyvų

- Reikia neatidėliotinai ieškoti labiau subalansuotos alternatyvos dabartinei paskolų litais kintamomis palūkanomis įkainojimo sistemai

- Svarstylini preliminarūs siūlymai ir alternatyvos (visi turi savo trūkumų):
  - 1) Pirmas žingsnis atstatant teisių balansą galėtų būti reikalauti bankų palikti klientams teisę keisti paskolos valiutą (pvz., iš litų į eurus) nenutraukiant sutarties ir nenustatant jiems naujos kredito maržos
  - 2) Nustačius, kad nėra galimybių užtikrinti Vilibor ekonominį pagrindumą, panaikinti Vilibor, trišaliu principu kurti naują sistemą kintamoms palūkanoms nustatyti
  - 3) Skelbti skolinimo *už užstatą* kotiruotes, reglamentuoti skirtumą tarp *offer* ir *bid*, bankai turi įsipareigoti skolintis už *bid*, LB ir rinkos dalyviai turi turėti galimybę paskolinti jiems reikšmingas sumas už užstatą
  - 4) Nustatant kintamas palūkanas litais, apsiriboti Euribor, valiutos kurso rizikos rodikliu, individualiomis kredito maržomis
  - 5) Skaičiuoti realius, individualius bankų išteklių pritraukimo kaštus, užtikrinti skolininkų perėjimą į kitus bankus be finansinių baudų, jei kaštai tampa santykinai nepatrauklūs

AČIŪ UŽ DĖMESĮ